

TEK EKSEN TÜRKİYE’NİN MİLLİ ÇIKARLARI

TÜRKİYE KARŞI KARŞIYA OLDUĞU BÜTÜN MESELELERE ARTIK ANKARA MERKEZLİ BİR BAKIŞ AÇISINDAN HAREKETLE YAKLAŞIYOR. YANİ TEK EKSEN TÜRKİYE’NİN MİLLİ ÇIKARLARIDIR. KUDÜS BAŞTA OLMAK ÜZERE, MÜLTECİLER KONUSU, İDLİB, LİBYA, SURİYE VE TERÖRLE MÜCADELEDEKİ ANA HATTI DA BU BAKIŞ AÇISI BELİRLEMEKTEDİR.

Burhanettin **Duran**
bduran@setav.org

Türkiye son altı-yedi yıldır önce bölgesel sonra küresel türbülansa cevap veren, kendi milli çıkarlarını kollayan bir dış politikanın peşinde. Pragmatizm ve değişen güç denkleminin uyum sağlama ana saik. Herhangi bir “-cılık” Ankara’nın umurunda değil. “Amerikancılık, Rusçuluk, İrancılık ve İhvincilik” gibi lafların hiçbir karşılığı yok. Tek eksen ve ideoloji Türkiye’nin milli çıkarlarını korumak. Bunu da mümkün olduğu ölçüde insani ilkeleri ve yardımı gözeterek yapmak. Ankara, Batı başkentleri iş birliği taleplerine cevap verdiğinde üzerine düşeni fazlasıyla yapıyor. Ancak Suriye, İdlib, Libya, Filistin konuları ile YPG, PKK, DEAŞ ve FETÖ gibi terör örgütleriyle mücadelede müttefik olduğumuz Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupalı aktörler Ankara’yı yalnız bırakıyor. Hatta karşısına alıyor. Bu konulara mülteci sorunuyla mücadeleyi de ekleyelim.

İşte bu ortamda Türkiye de vazgeçilemez milli güvenlik çıkarları için mevcut seçenekleri değerlendiriyor. Ancak gerektiğinde de askeri güç kullanmaktan ve rakiplerle gerilmekten kaçınmıyor. Ankara, sahada başta Rusya olmak üzere kim varsa onunla çalışmanın yolunu aradı. Suriye'nin kuzeyinde YPG koridoru bu politikayla engellendi. Doğu Akdeniz ve Libya hamlesi böyle yapıldı. ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan ederek elçiliğini oraya taşımasına BM'de ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nda tepki bu şekilde verildi. Yine, "Ortadoğu Barış Planı" adı altında İsrail işgalinin Filistinlilere dayatılmasına da aynı yaklaşımla cevap veriliyor.

Avrupa'nın Krizi

Böylesi zor süreçlerde Türkiye krizleri aşabilmek için sahada daha çok ABD ve Rusya ile hareket etmek zorunda kalıyor. Çünkü Avrupa Birliği'nin (AB) inisiyatif alma konusunda sıkıntıları var. Böyle olunca da "Türkiye'nin ABD ve Rusya arasında sıkışmaması, İtalya ve İspanya gibi Avrupa ülkeleri ile çok aktörlü oyun oynaması gerektiği" argümanı dile getiriliyor. Yani sanki Ankara, AB başkentleri ile iş birliği gayretinde olmamış gibi. Halbuki gerçeklik tam tersi. Suriye'de ve Doğu Akdeniz'de Ankara'nın hayati stratejik çıkarlarını göz ardı eden, AB başkentleriydi. Erdoğan ve Putin, Libya'da ortak inisiyatif alınca AB çevreleri Doğu Akdeniz'de oyun dışı kalma telaşına düştüler. Liderlik krizindeki AB, uzun süreli siyasi dağınıklığın maliyetlerini şimdi derinden hissediyor.

Bakın, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Borrell ne diyor: "Biz Avrupalılar, askeri çözüme katılmak istemediğimiz için kendimizi bu çatışmaların askeri çözümünün olmadığı inancına mahkum ettik. Suriye'de askeri çözüm vardı, Türkler ve Ruslar tarafından hayata geçirildi ve bu Akdeniz'in doğusundaki güç

dengeğini değiştirdi." Güç dengemi değişince AB, Libya masasında etkili olmak için Türkiye'ye dönüyor. Ancak yine de Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de maksimalist talepleri sebebiyle AB ülkeleri ile önümüzde zorlu bir süreç var.

Öte yandan bu konuların tamamı dinamik süreçler ve önümüzdeki günlerin gündeminde de yer etmeye devam edecekler. Bu bağlamda en sıcak konulardan biri olan Trump'ın "Ortadoğu Barış Planı'na" yakından bakmakta fayda var.

Ne Anlaşma Ne Barış

ABD Başkanı Trump'ın "Yüzyılın Anlaşması" adıyla 28 Ocak'ta yaptığı açıklama, bölgenin ihtiyacı olan beklentileri karşılamaktan çok uzaktı. Trump'ın açıklamaları aşırı derecede İsrail yanlıydı. Ne anlaşma ile ne de barış ile bir alakası var. Müzakere olmaksızın Filistinlilere dayatılan bir ilhak planı. Bu plan, "Filistinlilerin kabulüyle barış yapılamayacağı, onlara İsrail'in şartlarının empoze edilebileceği" varsayımına dayanıyor. Elbette Tel Aviv'in bu şartları daha sonra ihlal etme ayrıcalığı korunarak... Damat Kushner'in "Bu anlaşmayı kabul etmezlerse Filistinliler devlet kurmaya ehil olmadıklarını göstermiş olacaklar" şeklindeki ırkçı, Oryantalist cümlesi de hayli manidardı. Trump, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyarak, Filistinlilere yardımı keserek ve Golan tepelerinin ilhakını kabul ederek plan dayatmasının ön adımlarını atmıştı. Sıra bunun "anlaşma" diye sunulmasındaydı.

Washington'ın Tercihi

Truman'dan bu yana ABD başkanları hep işgalci İsrail'i korudu. Sadece Araplarla savaşlarda Tel Aviv'i desteklemediler. BM'den çıkan hiçbir karara uymamasına da göz yumdular. ABD başkanları "barış süreci" inisiyatifi aldıklarında bile neticede İsrail'in barışı sabote etmesine seyirci kaldılar. Biliyoruz ki, Washington'ın

Ortadoğu politikalarında İsrail'in güvenliği ve çıkarları hep birinci sırada oldu. Ancak uzun bir süredir en azından 1967 sınırlarına göre bir Filistin devleti olmasını tartıştırmayı değerli bulurdular. Göstermelik de olsa Batı Şeria'daki yeni yerleşim yerleri ile ilgili açıklama yapar ve Filistin'e maddi destek sağlardı. Trump yönetimi ile Washington artık Ortadoğu politikasının temelinde İsrail'in "emelleri" olduğunu saklamıyor. Hiç sıkılmadan maksimalist bir ilhak dayatmasını "Ortadoğu Barış planı" diye sunabiliyor. 50 milyar dolar yardım ve sözde "bir devlet" vaadi ile İsrail yayılmacılığını meşrulaştırmaya çalışıyor. Hem de "son şans" şantajıyla... "Büyük müzakereci" Trump, her şeyi İsrail'e vererek güya tarihi bir sorunu çözüyor. Tam bir orman kanunu durumu: Güçlü olan hem kazanır hem de haklıdır. Ne de olsa yeni bir dünyaya geçtik. "Hukuk, hak, adalet ve insani değerler" gibi eski Batılı, Amerikalı tiyatrolara gerek yok artık.

Planın Anlamı

Bu plan "iki devletli çözüm" ihtimalini ortadan kaldırıyor. "Tek devlet" seçeneğinde İsrail'in çekindiği Filistin halkının demografik üstünlüğü sorununu da kendince çözüyor. Filistinlilere "devlet" diye tünel ve köprülerle birleştirilmiş çok parçalı yerel yönetim öneriyor. Hiçbir deniz ve kara sınırı olmayan bu ucube varlığı da İsrail'in tam kontrolüne bırakıyor. Yani büyük bir açık hapishaneyi Filistinlilere "devlet" diye sunuyor. 5 milyonu aşkın Filistinlinin geri dönüşü diye bir konu da hiç gündemde yok. Planı hazırlayanlar çok mahir, "Kudüs meselesini" de çözmüşler. Eski Şehir'in tamamını İsrail'e verip, Doğu Kudüs'ün dış mahallerinde Filistinliler için yeni bir "Kudüs" icat etmişler. Mescid-i Aksa'nın ziyareti için de bir hat üretmişler. Tabii, altında kazılan tüneller Mescid-i Aksa'yı yıktığında bu hatta da gerek kalmayacak. Filistinliler için iki tarafı da kesen bir

"Büyük müzakereci" Trump, her şeyi İsrail'e vererek güya tarihi bir sorunu çözüyor. Tam bir orman kanunu durumu: Güçlü olan hem kazanır hem de haklıdır. Ne de olsa yeni bir dünyaya geçtik. "Hukuk, hak, adalet ve insani değerler" gibi eski Batılı, Amerikalı tiyatrolara gerek yok artık.

plan bu. İster İsrail'in kontrolündeki bir yerel yönetimi "devlet" diye kabul et. İster reddet, Batı Şeria'daki yeni yerleşimler için mazeret ver. İsrail, şiddete ve yeni yerleşimlere devam etsin. Yani Filistin için kaybet-kaybet, İsrail için kazan-kazan denklemi.

Bölgenin Trajedisi

Trump'ın İsrail yayımladığına verdiği bu açık destek ABD'nin Ortadoğu politikasında yeni bir adım. Artık konu İsrail'in sadece "güvenliği" değil. Washington, Tel Aviv'in "bölgesel hegemonya arayışının" da yanında. Tel Aviv, Ortadoğu'daki devletlerin ya zayıflamasını/parçalanmasını ya da kendi politikasına uygun konumlanmasını istiyor. Arap isyanlarının iç savaflara dönmesi İsrail'e yeni fırsatlar verdi. Irak'tan sonra Suriye de çöktü. Sırada İran ve Türkiye'nin zayıflatılması vardı. Trump'ın İran nükleer anlaşmasını bozmasını ve Süleymani'yi öldürmesini İsrail için yaptıkları arasında sayması açık işaretler. Bölgemizdeki asıl trajedi, meşhur iki veliaht başta olmak üzere Körfezdeki Arap yöneticilerin İsrail yöreğine girmesidir. Bunlar, İran ya da Türkiye korkusuyla Filistin ve Kudüs'ün ilhakına onay veriyorlar. Var güçleriyle İsrail'in bölgesel hedeflerine hizmet ediyorlar.

Uluslararası sistemdeki adaletsizliklere eleştiri getirmekten çekinmeyen Türkiye, Trump'ın planına karşı çıkmakta da gecikmedi. Trump ve Netanyahu'nun birlikte yaptığı açıklama Başkan Erdoğan tarafından "işgal planı" ve "kabul edilemez" olarak tanımlandı. Erdoğan Kudüs'ün Müslümanların "kırmızı çizgisi" olduğunu bir kez daha belirtti ve iki devletli çözümün ancak BM tarafından 1967'de tespit edilen çerçeveye bağlı kalınarak yapılabileceğini söyledi. Başta Suudi Arabistan, Bahreyn, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) olmak üzere İslam ülkelerinin yaklaşımını da eleştirdi: "Bu planı destekleyen Arap ülkeleri kendi halkaları ve daha önemlisi tüm insanlığa ihanet etmektedirler. İstedikleri kadar plan yapsınlar, Allah'ın yardımı ile Kudüs davası hep ayakta kalacaktır." Dolayısıyla Trump'ın planı, barış yerine gerilimi tetikleyecek bir sürecin işaretlerini vermiştir. Önümüzdeki süreçte sadece Filistin'deki İsrail sorunu değil diğer bölgesel konularda da bunun somut yansımaları olacaktır.

İdlib'de Ciddi Ayrışma

Öte taraftan İdlib konusunda yeni bir süreç yaşanıyor. Erdoğan'ın açıklamaları Ankara ve Moskova'nın İdlib konusunda ciddi bir ayrışma içerisinde olduğunu gösteriyor. Bu ayrışma Ankara-Moskova hattında son dönemde hayata geçirilen iş birliğini tehdit ediyor. Moskova, Ankara'nın HTŞ'yi engelleyemediğini ileri sürüyor. Ankara ise Rusya ve Esed rejiminin sürekli saldıran ve ateşkesi bozan konumda olduğunu görüyor. Temel ayrışma şurada: Ankara, İdlib'deki statükonun korunmasını ve siyasi sürece odaklanılmasını istiyor. 31 Ocak'ta Başkan Erdoğan partisinin genişletilmiş il başkanları toplantısında "Türkiye'nin Rusya ile imzaladığı mutabakatın adım adım ihlal edildiğini" ve ülkemizin "yeni göç dalgasına tahammülü" olmadığını tekrarladı. Bunun için askeri güç kullanmaktan çekinilmeyeceğini "Yeni tehditlerin sınırlarımıza dayanmasına seyirci kalamayız. Bu bakımdan Suriye'nin ne diğer bölgelerindeki ne İdlib'deki durumuna seyirci kalamayız" cümleleriyle vurguladı.

İdlib konusunda yeni bir süreç yaşanıyor. Erdoğan'ın açıklamaları Ankara ve Moskova'nın ciddi bir ayrışma içerisinde olduğunu gösteriyor. Bu ayrışma Ankara-Moskova hattında son dönemde hayata geçirilen iş birliğini tehdit ediyor.

Görünen o ki bu tablo karşısında Ankara'nın askeri güç kullanma noktasına gelmiş olması İdlib krizinde sabrın taşıdığını ve yeni bir politika arayışının devrede olduğunu gösteriyor. Gerekirse İdlib'den sürülen siviller için askeri güç kullanımı seçenekler arasında olmalı. Erdoğan'ın, "sınırdan 30-40 kilometre içeride" mülteciler için barınaklar yapma fikri bir tür güvenli bölge kurmak için başlangıç olabilir. Çünkü İdlib'de Rusya'yı dengeleme yükünü sadece Ankara kaldıramaz. Denge çöktüğünde Avrupa da ciddi zarar görür. Sonuçta Türkiye hem bu iki konuda hem de diğer konularda Ankara merkezli bir bakış açısından hareketle meselelere yaklaşmaktadır. Yani tek eksen Türkiye'nin milli çıkarlarıdır. Kudüs başta olmak üzere, mülteciler konusu, İdlib, Libya, Suriye ve terörle mücadeledeki ana hattı da bu bakış açısı belirlemektedir. **■**